

Községünk keletkezése

III. osztály.

Lent a nyugalmasan hömpölygő szöke Tisza. Gyümölcsösök és szőlők partján; rétek, legelők, gémeskutak, gulya, nyáj, csendes, békés házsorok. Égbenyuló sudár templomtorony és szélmalmok a faluvégen. A távolban erdőkoszorus dombok, halmok. A folyó, a lombos fák, a bogárhátú nádfüdeles házak, a munkás, istenfélő jámbor nép, ez a szülőföld, a haza.

Miért is olyan szép ennek a földnek minden talpalattnyi része, minden göröngye, mely fölé gyermekkorunk ege borul...

Amelynek virágos rétjén az első csokrot szedted jó édesanyád-nak, az a hely szent. Költők megénekelték, világótjárt tudósok tanulmányozó szemmel közeledtek feléje. S az iskola? Már ő is kezd oltárokat emelni a szülőföldnek. Kitarja ablakait, hogy beáradjon azokon a szülőföld levegője, áldott melegsége.

Amíg a gyermek nem érkezett el az iskolaköteles korig, addig a mező, erdő, rét és liget iskolájába járt. Ott istenáldotta tanító oktatta a legkitünőbb módszer szerint. A tárgyakat szép sorrendben eléje állította: köveket, növényeket, állatokat és embereket. S lám, a gyermek szemei fölragyogtak a szemlélés örömeiben: kicsi kaecsoi uj dolgok után kezdtek kutatni. Egyik fölfedezés a másikat követte: a virágok az ablakban, virágok az utszálon, a mezőn; tavaszi virágok a hóban, stb., stb. Így tágult a látóköre a gyermeknek.

S most bekerült az iskolába. De ez az éltető nap, amely számára eddig mindent bearanyozott, nem lehet száműzött **innen** sem s az az áldott jó módszer: a „**tapasztalás**“ a szülőföld-iskolájában meg kell, hogy maradjon továbbra is számára.

Az iskolai munka kezdete és vége a szülőföld legyen s abból sarjadjon ki a többi tantárgy minden ága, gallya. A szülőföld legyen a talaj, amelyből az egész iskolai oktatás-nevelés kapja szellemi táplálékát, akkor mély és termékeny lesz. Az összes ágakban üde, gyors élet pezsdül: növekedés, gyarapodás s a szülőföld derűs ege alatt száz virágból ezernyi gyümölcs érlik.

A III. osztály beszéd- és értelemgyakorlatainak a szülőföldre vonatkozó részét kezdhetjük annak keletkezése ismertetésével. Ezt dolgozzuk fel most.

A tanítás anyaga: Hogyan keletkezett községünk? Az első település, a lakosság, jellegzetes életviszonyok. A lakóhely megszerettetése.

Tárgyi célja: Szülőföldünk (a községünk) keletkezésének ismertetése.

Nevelési cél: Az emberi szorgalom és összetartás erejének észrevétetése.

A tanítás vázlatja.

I. Előkészítés: a) **Kapcsolás.** Az előző napi sétán tapasztaltak számonkérése. Milyen a mai szülőföld?

b) **Hangulatkeltés.** A tanító élménye. Találkozás az öreg emberrel, aki a régi községről beszélt.

c) **Célkitűzés.** Milyen volt a régi község?

II. Tárgyalás: 1. Tót telepések a Mátra aljáról. 2. Hogyan kerültek ide? 3. A község megalakulása, fejlődése. 4. Hogyan magyarosodtak el? 5. A föld szorgalmas népe és élete ma.

III. Összefoglalás: A vázlat szerint, a táblai rajzon mutatva.

b) **Elmélyítés.** Mi változtatta meg a község képét? (A lakóhely, szülőföld szeretete, lakóinak szorgalma, a közös akarat, a sok munka.)

c) **Alkalmazás.** Mit kell tenni nekünk?

TANÍTÁS.

I. a) Hol sétáltunk tegnap, gyermekek? A községben. Milyen utcákon mentünk végig? A Budai-utcán, a Szegedi-utcán, a Csongrádi-utcán, stb. Mit láttunk a Majsai-utcában? (Széles, nagy utca volt, két szélén lombos nagy fákkal. Az utcán sok kocsis, autó volt. Nagy volt a forgalom.) Honnan vezet ez az utca? (Az állomásról.) Mit figyeltél meg, amíg végig jöttünk rajta? (A község szélén a csendőrlaktanyát, azután a mozit, majd a végén a Hősök szobrát.) Ki látott még mást? Milyen házakat láttunk, amíg jöttünk? Melyik volt a legnagyobb ház? Miért nem jártuk be az egész községet? (Mert elfáradtunk volna nagyon. Mert nagyon nagy.) De tudom, izlett is a vacsora, amikor a kirándulás után hazamentetek. Mit csináltak vacsora után? (Aludtunk.) Volt nagy alvás. Mindenki pihent? Én sem.

b) Ahogy megvacsoráztam, sétálni mentem a kisleánnyal. Ahogy ideértünk a községháza elé, talákoztunk egy öreg apókéval. Mit gondoltok, honnan jött? Egy pillanatra ránéztem. Hiszen ő hozta tavaly nyáron a homokot. De régebből is jól ismerem. Mikor én még olyan kisgyermek voltam, mint ti, már ez az apóka is olyan töpörödött öreg volt, mint most. Nagyon öreg lehet már. Megszólítottam, megismer-e? Mit gondoltok, megismert? Bizony, csak a fejét csóválta. Mikor azonban megmondtam a nevem, megnézett jobbról is, balról is, nagynehezen aztán mégis rámismert. Azt mondta, hogy nem jár ő sehova, csak a templomba. Most is onnan jött. Már az embereket is alig ismeri meg, úgy megváltoztak. Megváltozott itt azóta minden. De azért emlékszik még rám gyermekkoromból. Ott lakott a mi utcánkban. Egyre változik a község képe is, sok olyan ház épült azóta, hogy szinte maga is eltévedne talán benne, pedig 80 éve lakik itt. De hiszen akkor nagyon jól ismeri a bácsi, — szólt bele kisleánnyom. „Éppen azért nem ismerem rá, lelkem kisasszonykám!” Mit gondoltok, miért nem ismeri fel ő a mai községben a régit?

Mert megváltozott. Kisleányom fülembe sugta: „Apukám, milyen lehetett a régi község? Nem olyan volt, mint ma?“ Egy percre látiam magam, amint kisgyermek koromban itt jártam községünkben iskolába... de mellettünk lépegetett az öreg apóka is, így hát gondoltam valamit. Meséljen öreg apóka valamit arról a régi községről. Átvezettük a templom melletti nagy kertbe, ott leültünk egy padra. Elgondolkozott s aztán mesélni kezdett. Le-rajzolom ide a táblára. Ti is rajzoljátok be a füzetbe! — Itt van már közöttünk. Hallgassuk csak! Miről mesél?

c) Milyen volt a régi község? (Felirom a táblára.)

II. Nem tudom, — kezdte az öreg apóka, — megért-e majd a kisasszonyka. De azért majd megpróbálom, elmondok mindent tövirül-hegyire.

1. Az én nagyapám szülei — kezdte a szót apóka — még nem voltak magyarok. Nem is itt laktak, hanem messze, arra fönn, a Mátra alján egy szép kis tótfaluban. Volt egy kis földcskékjük, meg tehénkéjük. Nagy volt a család, szerettek volna nagyobb földet, de mi kellett ahhoz? (Pénz.) Az pedig nem volt. Az a hír járta akkor nálunk, hogy Magyarországról kitakarodott az ellenség, a török. A királyné, Mária Terézia meg nagyon elszomorodott, ahogy a felszabadult földet megtekintette. Sehol egy falut, sehol egy várost nem talált. Ha volt is néhol egy-egy, az is olyan állapotban, hogy összeszorult a szíve annak, aki ránézett. És éppen az ország közepe, itt ez az áldott Alföld volt a legpusztább. Napi járóföldre nem talált az ember községet, árnyékot, ahol megpihenhetett volna. Akkor aztán kidobolták egy szép napon a mi falunkban, hogy odalent, a szép nagy Alföldön volna hely a mi számunkra is. Földet is adnak, adót sem kell fizetni tíz évig, csak szedjük össze kis vagyunkánkat és hurcolkodjunk oda. Gondolt egyet. Mit? (Eljönnek ide.) Felkészültek hát a nagy utra. Elindult 5—10 család. Mit hagytak ott? (Házat, földet, rokonokat.) Mit hoztak magukkal? (Butort, állatokat, gyermekeket, stb.) Meg is érkeztek szerencsésen erre a helyre, ahol a földet adták. Itt bizony akkor még nem volt község. Ház is csak azoké, akik már előttük ideköltöztek a Mátra aljáról. Az öreg apóka most botja végével a porba rajzolta, milyen volt akkor ez a hely. (Én is lerajzolom nektek a táblára.) Hogy hívták a nagy folyót? (Tisza.) Jöttek aztán fáradtan az uton. (Rajzolom az országutat.) Egyszer aztán megállították őket ezen a helyen. Itt, az országút mellett volt a hely, ahol le kellett telepedniök s új községet alapítottak. Mindenki akkora helyet kerithetett be, amekkorát akart. Fizettek érte? (Ingyen kapták.) Csak mit kellett tenniök?? (Meg kellett mivelniök a földet.) Megtetszett nekik nagyon ez a föld. Házat építettek melléje, meg istállót. Mit csináltak a földdel? (Megtüvelték.) Mit vetettek bele? (Rozsot, burgonyát, kukoricát, stb.) Mi kellett az állatoknak? Mi szaladgált az udvaron? (Csirke, tyuk, kacs, liba, stb.) Hol láttunk tegnap ilyen udvart? (Képszemlélte-

tés = a baromfiudvar.) A Pusztaszeri-utcában. Be is mentünk. Mit láttunk benne? (Baromfiakat, teheneket, takarították az istállót, tejeskannákat, stb.) Jó volt a legelő, sok tejet adták a tehenek. Volt fölösleg tejből is, tojásból is. Aztán a gabonából is maradt bőven fölösleg. Mit gondoltok, mit csináltak vele? (Eladták a piacon.) Itt is volt már akkor piac? Hová vitték eladnivalójukat akkor? (Szegegre, Félégyházára, Mindszentre, stb.) Gyűlt a pénz a ládafiába. Mit irhattak haza, régi falujukba a rokonoknak, mit gondoltok? (Itt jó az élet, jöjjenek ők is.) Csakugyan jöttek?

2. A nagyanyám már itt született, — folytatta tovább az apóka. — Emlékszem a kicsiny házakra, nagy kertekre, kukoricásokra, legelőre, a sok-sok csibére. A falu mellett volt egy nagy tó, az, ami még ma is megvan. De akkor sokkal nagyobb volt ám. Hát azon a nagy tavon csak úgy fehérlett a rengeteg liba, meg a kacska. Mi lakunk itt legrégebben, minket már csak úgy neveztek, hogy: **Tót**. Összemosolyogtunk kisleányommal. Ebben a községben csakugyan annyi a Tót név, hogy alig ismeri ki már magát az ember. Megkülönböztetésül harmadik nevet is vesznek fel, így vannak ilyen nevek: Tót Antal István, Tót Antal János, stb.

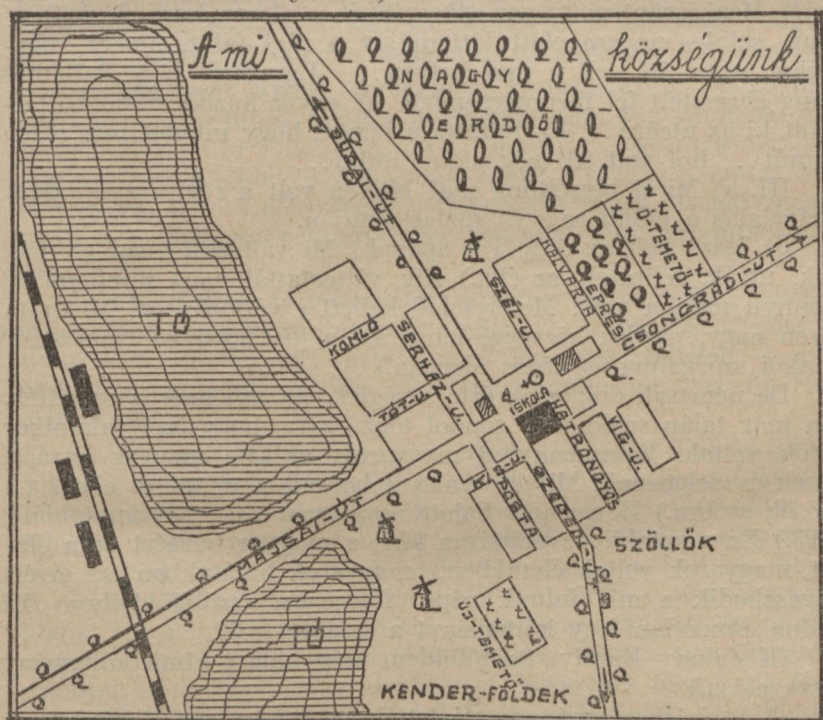
Mit tudtunk meg addig az öreg Tót bácsitól, gyermekek? (Elmondják.) Kik jöttek ide legelőszőr lakni? (Tót telepések a Mátra aljából.) Mutassuk meg, hol lehet az a Mátra alja. (Képszemléltetés = Kép a Mátráról, vagy más, hozzá hasonló hegyvidékről.) Irjuk fel ezt is a táblára, hogy el ne felejtjük. (Táblai vázlat.)

Akkor még csak két nagy utcája volt ennek a községnek. Az egyik ezen az országuton, a másik meg a rá keresztbemenőn. Itt épültek fel sorba a kicsi házak. (Táblai rajz.) Bizony az első telepések alig tudtak magyarul, Mind tótul beszéltek. De nemcsak otthon, hanem még az iskolában is, a községházán is, csak azokkal kellett magyarul szólniok, akik idejöttek, hogy megvásárolják gabonáikat. Később már az iskolában is kezdtek magyarul tanulni. Amikor még én gyermek voltam, már csak az öregek tudtak tótul, a többiek már mind magyarok voltak.

3. Aztán dolgozni kezdtek. Művelték a jó földet, tenyésztették a sok baromfit, aminek mind jó ára volt a városokban, ahol eladták őket. Csakhogy idővel aztán szakadni kezdett ám a bocsor is, a ruha is, eltörött a kocsi tengelye, elkopott a szerszám. Mit kellett tenni? Hová vitték? A városba, Szegegre az iparoshoz. Sok volt a munka, kevés az iparos. Bezzeg otthon voltak elegendő! Mit irtak hát haza? Kik jöttek az első tót családok után? Eljöttek a többi rokonok, ács, bognár, asztalos, cipész, lakatos, kovács, stb.) Hogy fogadták őket? (Szívesen.) Most már nem kellett messzire menni, ha szükségük volt valamire. Hol találtak helyet? Szintén az országut mellett. Később aztán kereskedők is telepedtek le közénk. Ezek is itt nyitották ki boltjaikat az országut mentén. Mindenki

talált megélhetést is. Kik telepedtek le? (Iparosok és kereskedők.) Mit irjak a táblára?

Mikor azután már sokan voltak, természetesen kevés lett a hely az országút mellett. Már az én gyermekkoromban — mondotta Tót apó — apró utcák is voltak az országutak között. Hol láttunk ilyen utcákat, gyermekek? (Felsorolás.) Ha az utcán végig mentem, csupa ismerős, vagy rokon nevét láttam a műhelyek fölött. Bene, Buzder, Damacsek, Dancsok, Gyugel, Kriván, Krikszán, stb. Ki tudná már őket mind felsorolni! A mai címtáblákon már más nevek vannak. Miről beszélt az öreg Tót apó? Tudtok-e ti is ilyen neveket mondani? Milyen hangzásuak ezek? (Tót.) Hol olvashattok ma is ilyen neveket még? (A címtáblákon, de a Hősök szobrának márványán is!)

4. Eltelt az idő s bizony, én is megöregedtem, de megöregedtek a házak is. Szűk lett a hely, mert egyre több lett a család. Erre aztán új házakat építettek. Kisebbedtek a kertek, épültek az új házak. A két nagy-utca köze egészen beépült. (Rajzolom a táblára.) Milyen házakat építettek? (Itt az Alföldön nincsen kő, tehát vályogból építették a házakat.) Kikre volt szükség a házak építésénél? (Kőműves, napszámos, stb.) Ezek látták, hogy itt szükség van rájuk, elhatározták, hogy idejönnek lakni ők is. Hazamentek és kiket hoztak magukkal? (Családjukat.) Letelepettek tehát ezek is. Mit írjunk a táblára? (Vázlat.)

Mire emlékszik még Tót bácsi, — kérdezte nagy érdeklődéssel kisleányom. Erre a szép nagy templomra ni, amit ezelőtt éppen száz esztendővel építettek. Akkor már sok ház volt ebben a faluban, iskola is volt, így hát Szeged város felépíttette ezt a templomot. Hej, de régen volt, amikor én legelőször ebbe a templomba jártam? A Csongrádi-utca végén volt a szép Kálvária. Ezt az utcát akkor még Stáció-utcának nevezték. Csakhogy akkor még nagyon csöndes volt ez a tájék. A Kálvária mögött már a falu vége volt, szántóföldek, legelők, (rajzoló), itt meg a temető volt, a Kálvária mellett...

Nagyon későre járt már az idő. Tót apó felállott, elbucsuztunk tőle. No, ugye, hogy igazam volt, — mondta huncutkásan nevetve az öreg bácsi — hát nem változott meg minden azóta már? Megköszöntem szépen elbeszélését, s ahogy hazafelé ballagtunk, szinte magam előtt láttam azt a régi falut, amely valamikor régen itt volt a mai helyén... Egyszerre lágy dallamos hang ébresztett fel merengésemből. Az egyik házból rádió hallatszott ki az utcára... Ez juttatta eszembe, hogy mindez már régen elmúlt... hol volt itt még akkor rádió...

III. a) Miről beszéltünk ma? Milyen volt a régi község? Összefoglalás a táblai rajz és vázlat alapján.

b) Igaza volt az öreg Tót apónak? Mi változott meg? (A házak, utcák, feliratok, az élet.) Kik változtatták meg mindezeket? Könnyű munka volt? Mennyi idő kellett e változáshoz? Mi tudta ilyen nagy, gazdag községgé tenni azt a kis egyszerű falucskát? (Lakói szorgalma és közös akarata.)

De nemcsak dolgoztak érte a régiék, hanem meg is szerették. Ma már talán senki sem gondol többé arra, hogy ősei valamikor tótok voltak. Valamennyien magyarok, akik a magyar hazáért élnek és dolgoznak. Milyen emlékszobor áll a templom előtt? (A Hősök szobra.) Hány hősi halott neve van a márványtablán? (193.) Ez a százkilencvenhárom férfi a magyar hazáért adta életét, magyarok voltak életükben, magyarok halálukban is. Azért ragaszkodik a mi falunk népe földjéhez, szülőföldjéhez. Ki tudna elmondani egy költeményt a szülőföldről?

(Kisfaludy Károly: Szülőföldem szép határa című költemény elszavalása.)

c) A régiék széppé, naggyá tették ezt a községet. Nekünk már nincsen semmi tennivalónk? (A gyermekek tanácsolnak ezt is, azt is. Pl. Fásítás, az utcák kövezése, csatornázás, vízvezeték, stb., stb.) Lehet-e még szebb a mi községünk? Kik tehetik szebbé, nagyobbá, fejlettebbé?

Érdemes volt-e, gyermekek, meghallgatni az öreg Tóth-apót? Mit mondjunk akkor neki?

Most rajzoljátok le: milyen volt a mi községünk!

(V. L.)